

De kleine

9

De K is weer in de maand. De K van Klei, van Keramiek, van Kunst. Maar ook van Kijken, Koesteren, **C**reatief en Knowhow. Kijk & lees in **de kleine K** wat er met Klei Kan.

Eva Ouden Ampsen, Droompotje, 2014, h 9 cm, foto: Roelof Feringa

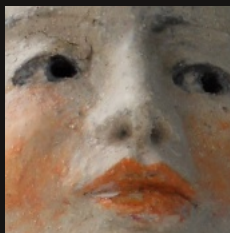
De kleine K is hét onafhankelijke digitale keramiekmagazine.

Een uitgave van Ceramic Inspirations.

Met meer dan veertig pagina's inspiratie en knowhow. Met de weerslag van mijn persoonlijke zoektocht. Naar kwaliteit. Van de inspiratie die het werk geven kan, van de knowhow die de kunstenaar biedt. Van het eigen karakter, dat iets laat zien van de laag onder de werkelijkheid, het mysterieuze dat voor mij altijd een element van goede kunst is. Inspirerende keramisten dus, lekker praktische technische oplossingen en interessante evenementen.

Met veel mogelijkheden om door te klikken naar websites: klik op de **gekleurde** teksten. Links naar andere pagina's in dit document werken alleen met **Acrobat Reader**.

INSPIRATIE

Mensen zoals u en ik
Doris Althaus

Media Mix
Eva Ouden Ampsen

Glazuur op smaak
Hein Janssen

INSPIRATIE momenten

Joan Serra, Anima Roos,
Lut Laleman, Ines de Booij

KNOWHOW decoratietechnieken

Ana Rosenzweig
Gebroken verleden

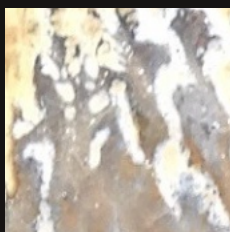
KNOWHOW wat en hoe

Wat
Grondstoffen: bentoniet

Hoe
Resist

PODIUM

Loes en Reinier
Tentoonstelling Shino
De Witte Voet
Pablo Ponce: Wandering
Walls

Colofon

In dit magazine kunt u op de meeste foto's of op de gekleurde teksten klikken.

Dan gaat u naar een website over het onderwerp. In de inhoudsopgave kunt u ook op de gekleurde teksten klikken om naar andere hoofdstukken te gaan.

Deze links naar andere pagina's in dit document werken alleen met Acrobat Reader.

Inspiratie

Doris Althaus

Mensen zoals u en ik

Levensvreugde, dat wil Doris Althaus met haar levensgrote figuren uitdrukken. Direct en spontaan. Alsof ze zo weg kunnen lopen, op kunnen staan. Bij het busstation, op het schoolplein of in het park. Een beetje nadenkend, alsof ze nog niet zeker weten of ze wel in actie zullen komen. En wie weet zit er ook nog wel een glimlach in...

Op pagina 5: **Meisje**, 2012, h 105 cm
Op de vorige pagina ▲▲ **Groep figuren**, 2010-2011, h 150 cm

◀ **Meisje met chihuahua**, 2014, h 105 cm
Alle foto's bij dit artikel: Doris Althaus

dan ook. Maar ook bij groter werk kan er nog van alles veranderen. Het proces moet in beweging blijven, anders wordt het star.'

In beweging blijven betekent ook werken vanuit het eigen lichaamsgevoel. 'Ik moet als het ware in mijn lijf het gevoel van juist die beweging krijgen als ik naar een figuur kijk. Een soort vertrouwdheid, echtheid. En vooral levendigheid en vreugde. Want dat is wat ik uit wil drukken. Dat gevoel moet die kille, gebakken dingen overstijgen.'

Uitstraling

Het is alweer een jaar of twintig geleden dat Doris voor een groep levensgrote beelden van Christina Wendt stond. 'Wat een uitstraling hadden die! Dat gevoel vergeet ik nooit meer. Zo'n groep kan ook overweldigend zijn. Zo echt. Veel meer dan op een plaatje. Dat moment was voor mij een keerpunt. Aan de slag met die echt

Doris Althaus (Solothurn, CH, 1970) haalt haar inspiratie uit het leven van alledag. Uit haar eigen omgeving. Vandaar de vele meisjesfiguren: 'Ik houd ervan om te observeren. Mijn dochter is een goed voorbeeld, ik zie haar opgroeien en de situaties die dat met zich meebrengt. En mijn figuren groeien mee. Het zijn inmiddels ook teenagers geworden...'

Fotografisch

Ook buiten de kleine kring kijkt Doris graag naar mensen. Vooral op plaatsen waar het druk is: op straat, bij het station en natuurlijk in de buurt, waar de kinderen spelen. Maar ook op het werk, waar ze met meervoudig geestelijk en lichamelijk beperkte mensen te maken heeft, zijn er indrukken te over.

De taferelen die haar wat doen geeft ze in klei weer. 'Ik heb gelukkig een fotografisch geheugen en dat helpt enorm om me een goed beeld te vormen van wat ik precies wil gaan maken. Met dat beeld in mijn hoofd begin ik. Vooral bij groter werk is dat van belang, want het moet tijdens het werken wel blijven kloppen. Kleiner werk kan veel spontaner en dat doe ik

► **Groep figuren**, 2014, h 42 cm

grote figuren! Beelden van mensen waren op zich niet nieuw voor me. Voor de eerste die ik maakte kreeg ik inspiratie door de Afrikaanse beeldjes die mijn vader mee naar huis nam van zijn reizen. Toen ik later meedeed aan sociale projecten ontmoette ik mensen van allerlei herkomst en achtergrond. Dat had ook zijn invloed op de keramiek die ik maakte.'

Potvorm

Sculpturaal werk was best een hele verandering voor Doris. Want ze was als achttienjarige met keramiek begonnen en maakte met de hand opgebouwde potvormen. Daar had ze les in gekregen bij haar driejarige keramiekopleiding in een traditioneel bedrijf in Zwitserland. Later volgde ze diverse cursussen om meer over handopbouw te weten te komen. Rookstook bij Jane Perryman was daarbij een favoriet. 'Die kennis van het opbouwen komt me nog steeds van pas. Want voor wat het maken van sculpturen ben ik helemaal autodidact. Dus ga ik van de potvorm uit en bouw ze net zo op. Met de hand, met platen, door te vouwen. Dat doe ik met Engelse klei van Potclays (Craft Crank en Industrial Crank) en witte Duitse steengoedklei van Creaton. Afhankelijk van het werk meng ik de kleisoorten en soms voeg ik nog wat cellulose toe om de sterkte te verbeteren. Na de biscuitstook op 1020 °C breng ik engobes en onderglazuren aan. Die maak ik niet zelf aan,

maar koop ze gewoon in de winkel. Het glazuur, dat ik er ten slotte overheen zet, meng ik wel zelf.'

Doris houdt van structuur in het oppervlak: scheuren, kraters, bellen. 'Ik ben daar heel vrij in. De engobes en onderglazuren meng ik op gevoel. Liefst pastelkleuren. Er gaan een heleboel lagen over elkaar heen, tot ik het goed vind. Uiteindelijk stook ik het werk op 1260 °C in de elektrische oven.'

▲ **Wachten**, 2009, h 52 cm

► **Zittend meisje**, 2014, h 62 cm

Op de volgende pagina:

Staande figuur (detail), 2011, h 85 cm

De inspiratie website: *de* blik op de wereld van de keramiek

Mijn andere publicaties over inspiratie en knowhow

Eva Ouden Ampsen

Media Mix

Eva Ouden Ampsen maakt prachtige grote vazen en schalen met Japanse motieven. Kleurig en tegelijkertijd ingetogen. Levendige kleurvlakken zijn de achtergrond van gedetailleerde figuren, heel precies gepointilleerd. En bijzonder is de combinatie van technieken die zij gebruikt.

Eva Ouden Ampsen (Amsterdam, 1953) houdt van het combineren van materialen. Van de techniek, van het uitzoeken hoe vorm, constructie en beschildering bij elkaar passen. En het resultaat mag er zijn. Als we in haar atelier staan, valt me het enorme formaat van sommige vazen op. Bijna vrouwshoog zagezegd. Natuurlijk komt meteen de vraag op hoe ze dat voor elkaar krijgt. 'Een stuk met deze afmetingen zou ik moeilijk in klei kunnen maken. Te zwaar ook. Daarom is het deze keer karton geworden. Heel wat anders dus, want normaal maak ik mijn vazen en schalen uit klei.' Het verwonderlijke is, dat deze grote vaas exact dezelfde afwerking heeft als de anderen, die van klei gemaakt zijn. Even precies, even kleurrijk. Er is niets te zien van het onderliggende materiaal, van de constructie die ervoor nodig geweest moet zijn. Geweldig.

Acryl

De afwerking van alle stukken, waar ze ook van gemaakt zijn, is hetzelfde. Dat komt omdat Eva op de biscuitgestookte keramiek, het karton of het papier-maché dezelfde lagen aanbrengt. 'Na het biscuitstoken van de vormen, die ik met repen klei heb opgebouwd, schuur ik het oppervlak. Ik haal alle ongerechtigheden weg en maak het werk goed schoon. Dan breng ik een onderlaag van *gesso* aan. En daarna ga ik schilderen. Met acryl. Van onder af aan werk ik naar boven en ik begin met de donkere kleuren. Dat geeft me houvast. En een vaas moet stáán, dus die onderkant is belangrijk. Als de achtergrond in de steigers staat, begin ik met de tekening. Eerst breng ik de kleuren aan, daarna ga ik stippelen. Terwijl ik bezig ben beslis ik over de kleuren en kijk of het goed gaat. Ten slotte lak ik het stuk nog drie of vier keer.'

Vorige pagina: The four seasons of my cherry tree, karton, 2015, h 40 cm

▲ *Het geheim van de gouden sneeuwkllokjes, karton, 2014, h 160 cm*

► *In vuur en vlam, keramiek, 2012, Ø 50 cm*

Alle foto's bij dit artikel: Roelof Feringa

Eigen-wijze schoonheid

Glazuur of acryl? Mag acryl wel op een keramisch stuk? Is dat niet vloeken in de keramische kerk? Voor Eva is het antwoord duidelijk: 'Klei is gewoon een materiaal, net als alle andere. Je kunt het natuurlijk glazuren, maar dat is niks voor mij. Ik wil heel direct werken, zien wat ik doe. En als ik een stuk niet goed vind, gaat het gewoon de prullenmand in. Mijn benadering geeft me vrijheid, ik heb op papier-maché gewerkt, op karton, hout. En onlangs ben ik begonnen met sieraden. Van karton, verlijmd met watervaste houtlijm, met onderdelen van metaal, kunststof, satijnband. Het is de combinatie die het hem doet. Dat is rijkdom.'

Timmervrouw

Het werken met veel verschillende materialen vereist ook kennis van al hun eigenschappen en manieren van verwerking. Die kennis heeft Eva, ze is heel praktisch en heeft gevoel voor de constructieve kant van haar werk. Dat is ook wel logisch, want ze was behalve kleuterjuf en boerin ook ooit timmervrouw. En al die tijd met haar handen bezig, als kind al was het kleien, tekenen, timmeren. Vooral het maken van portretten was belangrijk: 'Als puber, op vakantie, al die leuke jongens portretteren, je had meteen contact! En ook als kleuterjuf maakte ik later heel veel kinderportretjes, maar mijn grote liefde is toch het vrouwenportret. En niet alleen getekend, ook geboetseerd. Dat heb ik heel lang gedaan. Tot ik de laatste keer verhuisde, naar dit huis met die grote en hoge ramen. Daar moest wat in, liefst geen planten, maar bijvoorbeeld een stel mooie grote vazen. Die kocht ik in Groningen. Later bleek dat ze Japans waren. En ik vroeg me af of ik ook zulke mooie zou kunnen maken. Dus ben ik gewoon begonnen. De eerste vaas maakte ik massief uit klei en holde hem daarna uit. Dat deed ik alleen bij de eerste. Wat een werk... Draaien wilde ik niet, dus ben ik gaan opbouwen.'

Concept

De keramiek, schilderijen en sieraden van Eva hebben hetzelfde concept. Geïnspireerd door Japanse prenten. 'Dat wil ik verder uitbouwen, het spreekt duidelijk aan.' Onlangs kreeg Eva dan ook de publieksprijs voor het mooiste werk - bij de tentoonstelling *Four Seasons* - van Japanmuseum SieboldHuis in Leiden.

▲ *Dans met de krantenwaaiers*, papier-maché, 2012, h 130 cm ▼ *Kijk mij eens*, keramiek, 2008, h 33 cm
Volgende pagina: *Dans met de krantenwaaiers*, detail

Hein Janssen

Glazuur op smaak

Hein Janssen speelt met vuur. Hij draait het liever om: het vuur speelt met hem. Hij brengt zijn glazuren laag over laag aan, trekt er zijn vingers door. Of een kam. Of krast er in. In de natte glazuurlaag reageert hij spontaan op wat er gebeurt. En dan is het afwachten of het vuur in de houtoven hem deze keer gunstig gezind is. Komt er een cadeau? Is er een mooi kleurenpalet? Een tekening die er nog nooit was?

Hein Janssen (Brunssum, 1940) vindt zijn inspiratie in het moment. 'Ik begin gewoon. De ideeën komen vanzelf als ik eenmaal aan de gang ben. Na een paar uurtjes weet ik wel welke kant het opgaat.' En natuurlijk weet hij, na ruim dertig jaar houtstoken, wel wat werkt en wat niet. Niet alleen voor wat draaien betreft: 'Guul Jacobs en ik draaiden vroeger vaak een oven vol.' Maar ook de samenstelling van de klei: 'Het gaat erom, de klei levendig te maken. Dat doe ik met pyrietklei en grove veldspaat, in mijn eigen kleimenger. Op vijf minuten van mijn huis ligt een groeve, daar kan ik prima basisklei halen.'

Op smaak

Ook het glazuren heeft niet echt geheimen voor Hein. Hij gebruikt vooral shino en celadon. 'De shino breng ik graag in verschillende lagen over elkaar aan. Vooral de recepten met een hoog litergewicht gaan mooi craqueleren en daar maak ik graag gebruik van. Met een zwarte of witte slib eronder kan dat prachtige effecten geven. Of ik gebruik rode shino, balklei met veel ijzer op een scherf waar ook veel ijzer in zit. Veel hangt natuurlijk van het toeval af. Maar ik kan ook best wel wat beïnvloeden. Zoals de kleur, door wat keukenzout toe te voegen.'

Soms heeft Hein nog een emmertje oude shino staan. Maar het probleem is, dat na verloop van tijd de kleuren minder mooi worden. 'Dat probleem los ik op door gewoon weer een beetje zout toe te voegen, ik breng het glazuur weer even op smaak!'

Anagama

Hein begon met keramiek in 1982 en nam les bij Jac Ottenheim in Schinveld. Hij wist toen al heel veel van ovenbouw. Als regeltechnicus werkte hij voor een bedrijf dat branders maakte voor de grote ovens in steenbakkerijen.

Hij volgde cursussen bij bekende keramisten en leerde het keramiekwereldje kennen, met ovenbouw als terugkerend thema. Tekeningen

maken en helpen met de bouw. Of ombouwen van propaan naar aardgas. Thuis bouwde hij een Olson fast fire. Na een bezoek aan Engeland met broeder De Montfort volgde de bouw van een anagama. 'Dat is drie dagen en nachten stoken in die grote oven van 2,3 m³. Het bezetten is een kwestie van ervaring. Waar zet ik welk stuk neer? Welke sjablonen moet ik maken voor welk stuk om de vlam tegen te houden? Want daarmee kun je heel aparte effecten bereiken.'

Verre Oosten

Houtstook in de anagama, levendige klei, shino en celadon, het zijn allemaal elementen uit het Verre Oosten. 'Dat klopt, ik ben inmiddels drie keer in Japan geweest. Het waren geweldige

bezoeken. De theeceremonie, de manier waarop eten geserveerd wordt in al die verschillende kommen, bakjes en schaaltes. Inmiddels heb ik exposities gehad in Japan, Taiwan en Singapore. Dat is niet niks.' Reizen brengt ook inspiratie. 'Dat Japanse ligt me. Lekker ruig. Dat is toch een rode draad. Het is heel natuurlijk. Dus wispelturig en sterk tegelijk. Het hoeft allemaal niet zo glad te zijn.' Een paar jaar geleden was Hein in Tibet. Opnieuw inspiratie. 'Die Tibetanen zijn net hippies. Ze lopen naar die bergen van wel 3000 meter, mediteren en offeren, leggen stapels stenen neer. Dat was voor mij toen inspiratie om zuilen van glas te maken.' Want Hein combineert ook porselein met glas.

Glas

Vijf jaar geleden begon Hein met glas-fusing. 'Ik deed samen met een vriend een uitwisseling met Polen. Hij was monumentaal kunstenaar en kende daar glasblazers. We bleven een maand. Blazen was voor mij echt te ingewikkeld. Dus werd het fusing. Ik kocht een fuse-oven en ging aan de slag. Experimenteren, mijn eigen weg erin vinden. Ik gebruikte al snel geen fusingglas meer, maar floatglas, gewoon vensterglas dus en veel goedkoper. Dus maar gewoon glas. Ik combineer het met porselein en maak grote stukken.'

Samen

Samen een oven vol draaien. Samen een oven bouwen. Samen de anagama stoken. Samen met andere mensen dingen doen. Dat vindt Hein belangrijk. 'De mensen bij me in de buurt kregen altijd potjes na de stook. Dat bracht ons samen en gaf mij een beetje een alibi voor al die rook.' Samen doen blijft Heins *Leitmotiv*.

In september en oktober doet Hein mee aan de shino tentoonstelling bij Loes en Reinier in Deventer, zie [pagina 32](#) en verder.

Schrijven voor de kleine K?
Ook een passie
voor keramiek én voor schrijven?
Meld je aan!

Word deel van het succes!

Joan Serra

Anima Roos

Lut Laleman

Ines de Booij

Moed

De eigen weg, de allerindividueelste uitdrukking, het is niet iedereen gegeven hem te vinden. Sommigen doen dat nooit. Meestal weten ze het zelf. Dat hun werk karakter mist, frisheid. Anderen hebben hem zomaar te pakken, zonder zichtbare moeite. Waarom? Wat is die eigen weg, hoe vind je hem?

Deze column gaat over die eigen weg. Over het zoeken. Over de obstakels die je tegenkomt. Over de rol van inspiratie. Over de confrontatie aangaan met jezelf. Over de verleiding van goeie verkoop. Over namaken. Over de mening van experts. Maar vooral die van jezelf.

In de jaren tachtig en negentig heb ik veel geschilderd. Abstract en figuratief. Abstract is veilig. Figuratief soms niet. Want daarmee laat je veel makkelijker iets van jezelf zien. En dat kan confronterend zijn. Ik had destijds een

aantal schilderijen gemaakt met als onderwerp geweld, opstand, dood. Heftig. De eerste keer dat ik ermee voor de dag kwam, was ik bang voor het commentaar dat zou komen. Maar dat kwam niet: 'Interessant!'

Echt persoonlijk werk maken, statements over wat je voelt, ziet, meent, is opwindend. Maar tegelijk voelt het veel te riskant. Kan ik dit wel doen? Is het niet veel te heftig? Begrijpen de mensen wel wat ik zeggen wil? En dan ga je allerlei redenen verzinnen om er niet mee verder te gaan, om het niet te hoeven laten zien. Uit angst. Voor de confrontatie. Met jezelf en de anderen. Maar meestal zie je spoken.

Het tegendeel is waar. Als het riskant voelt, is het echt. Het is een teken dat je op de goede weg bent. Op de eigen weg.

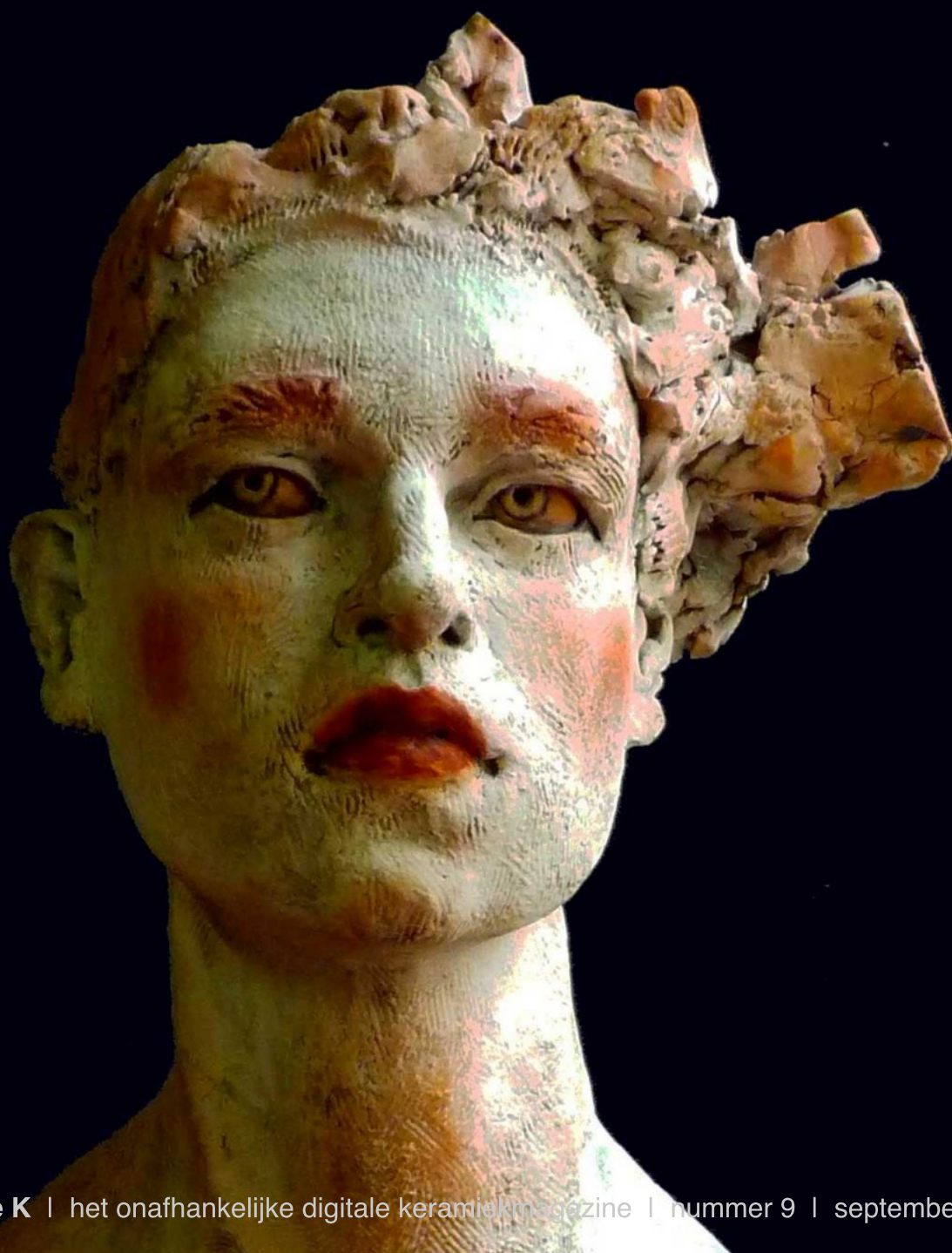

Knowhow

Decoratietechnieken: Ana Rosenzweig

*Ana Rosenzweig is geen onbekende in de Nederlandse keramiekwereld: ze exposeerde op vele plaatsen, gaf workshops bij Keramikos en meerdere artikelen werden aan haar gewijd. Ana maakt prachtig figuratief werk en draait daarnaast kommen met een heel aparte decoratie. Speciaal voor dit artikel maakte ze nieuw werk, **Gebroken verleden**, en ze laat zien hoe ze dat deed.*

Ana Rosenzweig (Mexico-stad, MEX, 1956) maakt figuratief werk en daarnaast heel apart gebruiksgoed, op een speciale manier gedecoreerd.

Bij het maken van haar beelden werkt Ana vaak met een thema. Dat geeft de kijker inzicht in het mysterieuze aspect van haar figuren. Althans, het geeft een aanwijzing, maar niet meer dan dat. Het mysterie krijgt als het ware een kader, maar komt natuurlijk niet bloot te liggen. Het thema kan een gedicht zijn, soms zelf geschreven, een situatie, een passage uit een boek, een scène uit een film. Soms even mysterieus als het werk zelf, maar invoelbaar als een diepere laag van begrip.

Bij *Gebroken verleden* is het thema een stuk Azteekse mythologie. Niet verwonderlijk, als Mexicaanse heeft Ana natuurlijk een heel persoonlijke verbinding met de geschiedenis van haar land en werelddeel: haar figuren hebben ook vaak iets precolumbiaans, dat nog versterkt wordt door de haardracht of hoofdtooien.

En het is een heftig thema. Ana: 'We kannibaliseren de wereld om ons heen, juist om te kunnen scheppen. Met een beetje geluk heeft het resultaat bestaansrecht, of is het minstens even waardevol als het origineel.'

Niet-westerse culturen hebben een totaal ander wereldbeeld. De Azteekse godin Coyolxauhqui werd gedood, gevierendeeld en van de berg gegooid door haar broer, de god Huitzilopochtli, want ze was van plan hun moeder Coatlicue te vermoorden. Deze goddelijke slachtpartij werd door de Azteken telkens opnieuw ritueel uitgevoerd en het hoofd, de ledematen en torso van de menselijke offers rolden dan van de trappen van de tempels af.

En toch, vijf eeuwen na de *Conquista*, is het stenen beeld, dat dit bloederige gebeuren uitbeeldt, een prachtig stuk.'

Vorige pagina: **To the casual observer**, 2009, h 60 cm
▼ **Escuchala**, 2011, elk h 65 cm, foto: Pablo Esteva

‘Het is net alsof er een soort membraan in de tijd zit, dat de toekomst in herinneringen omzet. Waarschijnlijk is dat gewoon een manier om het mysterie een plaats te geven, net als onze tocht door het leven, een manier om ons rustig tussen onze vier muren te laten slapen. Is het verleden misschien wel niet echt, niet meer dan een vervloeid moment, dat zijn houvast verloren heeft en voor altijd vergaan is tot tweeslachtige, onbetrouwbare en onbelangrijke stukjes waarheid?’

Hoe onecht het verleden ook mag lijken, we hebben een manier nodig om ons ertoe te verhouden. Dat kan door beelden te maken. Beelden, die deze onbetrouwbare stukjes waarheid proberen weer te geven. Het mysterie blijft.

Op de volgende pagina's toont Ana de werkstadia van *Gebroken verleden*.

▲ *De steen van Coyolxauhqui*

▼ *Gebroken verleden*, 2015, 50 x 75 x 10 cm

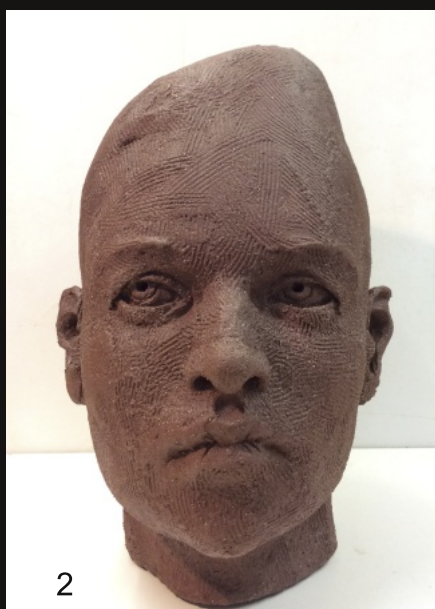

Ana Rosenzweig neemt deel aan de tentoonstelling *Meer kunst van het decoreren* in de Tiendschuur (18 september tot en met 10 januari). Daarnaast geeft ze workshops bij Keramikos (figuratief boetseren, 11-13 september) en de Tiendschuur (decoratie van draaiwerk, 20 september).

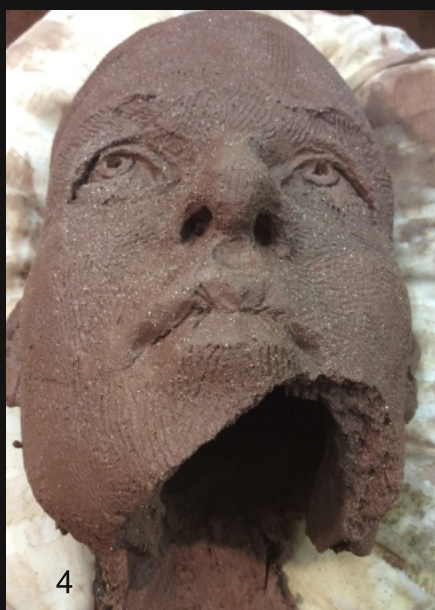

1. Ik begin met het maken van holle dozen. Dat doe ik met platen van ongeveer 1 centimeter dik. Ik maak er aan de achterkant een gaatje in, om bij het stoken geen breuk te krijgen. Ik breng met de lomer structuur aan. De dozen laat ik leerhard worden.

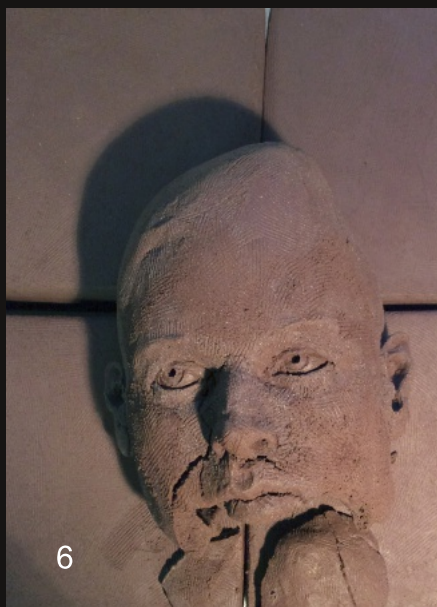

2. De kop boetseer ik uit dezelfde klei en laat ook deze leerhard worden.

3 - 4. Dan begin ik met het breken van het beeld. De kin is het eerst aan de beurt. Ik breek dit deel voorzichtig af.

5. Met wat papierklei maak ik het afgebroken stuk vast aan de doos.

6 - 7. Stukje bij beetje breek ik ook de rest van het beeld. Het voelt toch heel raar om een stuk dat ik nog maar net gemaakt heb weer in stukken te breken.

8. De stukken verdeel ik over de dozen, laat het geheel goed drogen en stook het dan biscuit op 1000 °C.

9. Na de stook breng ik een eerste laag lichtgekleurde slib aan (*Alcañiz* klei) en daarna een laag slib die bestaat uit een mengsel van porselein en glazuur (verhouding 9:7). De dozen krijgen een behandeling met een mengsel van koper- en ijzeroxide in water en de delen van de kop met rutiel. Na het drogen volgt dan de stook op 1250 °C in een elektrische oven. Het resultaat is te zien op [pagina 26](#).

Foto's: Ana Rosenzweig

Leest u dit magazine met plezier?

Doet u inspiratie op?

Dit magazine is gratis.

En dat houden we graag zo.

Wilt u dit initiatief steunen?

Maak dan € 10,- over op giro 906949

(IBAN NL82INGB0000906949)

t.n.v. mr. M.G.P. Boom.

Investeer in verrijking van de
keramiekwereld!

(En... natuurlijk is elk ander bedrag ook
heel welkom!)

Samenstelling

Klei

Glazuur

Kleur

Uitzetting

Smeltpunt

Veiligheid

Kosten

Bentoniet

Bentoniet is een zeer plastische klei. Dat komt door de ontzettend kleine kleideeltjes en hun elektrische lading. De klei bestaat voor een groot deel uit montmorilloniet. De plastische eigenschappen maken het geschikt om de plasticiteit van kleimassa's te verbeteren. Bentoniet wordt voornamelijk in de VS, China en Griekenland gedolven. De synthetische variant, bentone, is nog plastischer.

Bentoniet bestaat in veel varianten, een algemene basisformule is dus niet te geven. De gebruikelijke variant bevat kleine hoeveelheden vloeimiddelen (calcium-, magnesium-, kalium- en natriumoxide) in een algemene klei (aluminiumoxide en kwarts). Het materiaal bevat iets ijzeroxide. Molecuulmassa 786, gloeiverlies 10%.

Bentoniet maakt kleimassa's plastischer. Het vergroot de krimp en geeft een harder gedroogd werk. Het drogen duurt langer door de kleine deeltjes. Werk kan droog lijken maar dat niet zijn. Het ijzergehalte zorgt bij hogere percentages voor een minder wit eindproduct. Dit is niet het geval bij bentone, dat vrijwel geen ijzer bevat.

Bentoniet wordt als zweefmiddel gebruikt: het laat door zijn zwelling een glazuur minder snel uitzakken. Ook hier heeft de hoge (droog)krimp invloed. Glazuren met bentoniet zijn na het drogen minder kwetsbaar. Meng bentoniet droog om klontering te voorkomen.

Beige.

Circa 10%.

>1200 °C.

Zeer fijn stof. Gebruik een goed stofmasker.

Circa 3,50 €/kg (bentone 50,- €/kg).

*Mels Boom, 2015, Glazuur,
aangemaakt met 0,5%
bentoniet*

Houtlijm resist

Vaak wordt was gebruikt voor het afdekken van gedeelten biscuit die niet geglaazuurd mogen worden. Vooral de standring, om vastbakken te voorkomen. Op die delen wordt dan warme was of wasemulsie gestreken. Rubberemulsie (latex) gaat ook, maar dit is meer op zijn plaats voor het afdekken bij decoreren. Na het drogen van de laag is overtollig glazuur gemakkelijk van die delen af te vegen en bakt het werk niet vast aan de ovenplaat.

Maar... was is niet per se nodig. Houtlijm (of een andere op PVA gebaseerde lijm) gaat ook. Meng daarvoor (ongeveer) gelijke delen houtlijm en water. Strijk dat mengsel op de delen die niet geglaazuurd mogen worden. Wacht tot de laag droog is en breng het glazuur er over aan. Let wel: sommige soorten houtlijm geven na de stook een licht glanzende laag. Dus: eerst proberen.

Resist anders

Wasresist is niet alleen te gebruiken om de voet van een stuk schoon te houden. Er kunnen ook uitsparingen mee gemaakt worden. En daar is helemaal niet eens dure was voor nodig. Met een kaars gaat het ook. Of met olijfolie. En de oude waskrijtjes uit de tekendoos voldoen ook goed. Gewoon mee tekenen op de biscuit en er overheen glazuren! Zorg er wel voor dat de waslaag dik genoeg is. Dunne streepjes zijn niet vet genoeg en stoten dus niet genoeg af. In principe werkt alles dat waterafstotend is. Experimenteer...

Resist verwijderen

Als je er niet tevreden over bent (of als er iets niet goed gegaan is...) is wasresist gemakkelijk te verwijderen. Er zijn drie methodes:

- bij de volgende biscuitstook opnieuw stoken
- opstoken in de oven tot 300 °C
- even in de magnetron; probeer het eerst heel korte tijd met laag vermogen en voer dan tijd en/of vermogen op; zet er wel altijd een glas water bij, een lege magnetron aanzetten kan schade geven

Kortingsbon

Eigen unieke glazuren realiseren lijkt voor velen ver weg.

Toch zal je dankzij een theoretische kennis van de grondstoffen in een praktisch kader slagen in je opzet.

De kleine K helpt je

bij het realiseren van je eigen unieke glazuren.

Schrijf je in voor de lessenreeks glazuren ontwikkelen die op dinsdag voormiddag of woensdag avond in het

Keramiek Centrum Limburg plaatsvinden.

Dankzij de kleine K krijg je met onderstaande kortingsbon alle grondstoffen en bakkosten cadeau (hiermee bespaar je ruim €50).

Meer info over deze opleiding: op de **website** of tel. 0032 (0)89 24 20 40

Print de barcode

om van deze aanbieding gebruik te maken

Podium

de kleine K | het onafhankelijke digitale keramiekmagazine | nummer 9 | september 2015 | 33

Shino

Bij Loes en Reinier in Deventer zijn in september en oktober mooie voorbeelden te zien van het zo populaire shino-glazuur. Shino is prachtig. Het kan boterachtig vet zijn, wit, roze, oranje, grijs, bruin en alle schakeringen daar tussenin. Een eigen karakter dus, maar ook best wispelturig.

Shino is een veldspaatglazuur. Ongeveer driekwart van het glazuur is veldspaat, meestal nefelien syeniet, de rest is klei. Hoe meer veldspaat, hoe glanzender het glazuur wordt. Traditioneel wordt shino onder reductie langdurig hoog gestookt in een hout- of gasoven, maar kort stoken gaat ook. Oxiderend stoken geeft geen mooie resultaten omdat dan het ijzer niet uit de scherf naar het glazuur migreert. Juist dat geeft leven aan het glazuur: een roze gloed, oranje randjes of gemarmerde druppels. Behalve de oranje en rode kleuren die ontstaan door het ijzer, vooral waar het glazuur dun is, kan shino ook wit zijn als er verder geen kleurende oxides aanwezig zijn. Bij toevoeging van dergelijke oxides zijn allerlei kleuren mogelijk: blauw door kobalt, groen door chroom of nog andere kleuren door stains. Onder omstandigheden kan ijzer ook blauw veroorzaken. Een aparte categorie is het carbon trap shino. Daarbij ontstaan grijze en bijna

zwarte kleuren. Die worden veroorzaakt door toevoeging van natrium in de vorm van soda of zout. Bij reductie op lage temperatuur (950 °C) migreert koolstof naar buiten en wordt later gefixeerd door het smeltende oppervlak. Want aan die buitenkant werkt het natrium als smeltmiddel.

Sommige soorten shino trekken helemaal terug, waardoor een gebroken bobbelig effect ontstaat. Normaal is dat een glazuurfout, maar net als bij magnesiumglazuren is het hier een gewenst effect.

Japan is de bakermat van het shino-glazuur. Het werd al rond 1600 gebruikt. De herkomst van de naam is onbekend. De afleiding van shiro (白, wit) lijkt onwaarschijnlijk, omdat deze *kanji* (Japans karakter) helemaal niet in het woord shino (志野) voorkomt. Hoewel... kanji worden soms ook fonetisch gebruikt.

In de jaren dertig van de vorige eeuw werd shino, na honderden jaren, herontdekt. Eerst in Japan en later in de Verenigde Staten ontwikkelde men moderne versies, die heel populair werden.

De theekommen, die op de tentoonstelling te zien zijn, tonen mooi de enorme variatie die met shino te bereiken is. Die variatie komt nog beter tot zijn recht door alleen chawans (茶碗, Japans voor theekommen) te laten zien. Ze zijn gemaakt door:

Christian Bourcereau
Jean-Pierre Chollet
Pascal Geoffroy
Hein Janssen
Rob Muylaert
Katrin Najorka

*Eervorige pagina: Jean-Pierre Chollet
Vorige en deze pagina: Katrin Najorka*

Mini-toneelstuk

De Witte Voet toont in september werk van de Argentijnse kunstenaar Pablo Ponce. Hij combineert theater met keramiek en gebruikt dat medium op een hele nieuwe manier.

Pablo Ponce woont al een aantal jaren in Nederland. Hij is van oorsprong scenograaf en weet dus alles van het samenbrengen van tekst en acteurs in een gefantaseerde ruimte. Hij is ook keramist en volgde de opleiding aan de Rietveldacademie.

In het project dat bij De Witte Voet te zien is - **Wandering Walls** - combineert hij beide disciplines. Zijn uitgangspunt is immigratie als vraagstuk en gaat over de verschillende invalshoeken die daarbij horen: identiteit, cultuur, verscheidenheid, keuzemogelijkheden, verandering. De vragen die hij zich daarbij stelt zijn: Zullen de muren ooit ophouden te bestaan? Kunnen wij onze eigen muren overwinnen?

Ponce beeldt de vragen uit door gebruik te maken van video's, die geprojecteerd worden op een installatie van elementen uit keramiek. De video's zijn gemaakt van dans, mime, toneel en muziek. Door de chroma-key techniek staan de acteurs los van hun oorspronkelijke achtergrond en lijkt het alsof ze zich in de door Ponce gemaakte keramiekinstallatie bewegen.

Het project is ontstaan in samenwerking met De Witte Voet en het wordt mede mogelijk gemaakt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Galerie De Witte Voet
Kerkstraat 135, Amsterdam
5 september – 17 oktober 2015

Keramiekcentrum de Tiendschuur

Tentoonstelling op basis van het boek
Méer kunst van het decoreren
Kunstenaars delen hun geheimen
18 september 2015 t/m 10 januari 2016

Klik voor meer info

Martin Barnsdale
Daniel Boyle
Ricardo Campos &
Rosa Rosell
Noortje Meijerink
Clare Conrad

Ines de Booi
Silke Decker
Horst Göbbels
Lut Laleman
Martha Pachón Rodríguez
Sylviane Perret
Anima Roos

Ana Rosenzweig
Joan Serra
Marc Uzan
Luc Vanlerberghe
Emily-Kriste Wilcox
Tomoku Sakumoto

LA CÉRAMIQUE, KERAMIEKCURSUSSEN IN FRANKRIJK

Genieten in La Borne of Cordes sur Ciel (le village préféré des Français), werken met aardewerk, steengoed of porselein, stoken in hout-, zout- of gasoven, leren van bekende professionele keramisten. In 2015 onder andere:

Fernand Everaert: Terra Sigillata | **Matthieu van der Giessen:** Slibgoed | **Richard Dewar:** Zoutglazuur | **Carlen van Dongen:** Portret boetseren | **Charlotte Poulsen:** Dierfiguren | **Harm van der Zeeuw:** Brandend verlangen | **Fritz Rossmann:** Porselein, het witte goud | **Frank Theunissen:** Draaien en stoken | Kijk voor het volledige programma op www.laceramique.com +33 (0)563537297.

**Ambachtelijke opleiding
keramische technieken**

SBB Gouda is dé Nederlandse keramiekopleiding. Ook voor masterclasses en korte cursussen.

*U kunt zich nu inschrijven voor de **zomerweken** Draaien, Handvormen, Porselein, Boetseren, de Draai drie-daagse en 'In een handomdraai...'*

***Open Huis** op 14 en 15 mei tijdens de Goudse Keramiekdagen.*

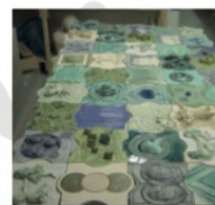
www.sbbgouda.nl of bel 0182 - 515 274

Keramiek Centrum Limburg

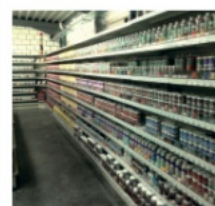
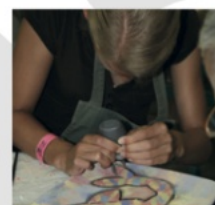
*Alles voor
de keramist!*

- Winkel met in voorraad:
 - 1.300 kant-en-klaar glazuren
 - 80 soorten klei
 - 500 gereedschappen
 - Ruim aanbod aan grondstoffen

De glazuurspecialist

- Advies door 'masters in keramiek'
- Opleidingen
- Workshops
- Rent-a-teacher
- Open atelier
- Bakservice tot 1m80 hoogte
- Groepsactiviteiten
- Teambuilding

T+ 32 (0)89 24 20 40
info@keramiekcentrum.be

OPEN:

maandag tot vrijdag van
9 tot 12 & 13 tot 18 uur

Zaterdag van
10 tot 13 uur

**Horizonlaan 19,
Poort 2270, BE-3600 Genk**

www.keramiekcentrum.be

Keramikos Art Supplies

Nieuwe workshops

Ana Rosenzweig

Ana uit Mexico maakt sculpturen met een geheel eigen karakter. Ze zijn naar de natuur gemaakt en doen denken aan oude, pre-Colombiaanse beelden.

Tijdens het 3 daagse seminar kunt u zelf een levensgrote torso / beeld met hoofd maken.

11 t/m 13 september 2015 van 10.00 tot 16.00 uur.

Netty Janssens

Maak je eigen kleurrijke keramische transfers.

26 september 2015 van 10.00 tot 16.00 uur.

Susan Melo

Let's make an UDU! Susan is uit Chili gekomen om bij ons workshops te geven. Een UDU is een oud lucht- en percussie instrument, dat met de handen is te bekloppen.

9 en 10 oktober 2015 van 10.00 tot 16.00 uur.

Meer info: keramikos.nl of info@keramikos.nl

Keramikos • Oudeweg 153 • 2031 CC • Haarlem • 023-5424416

european makers gallery

ceramics · paintings · sculptures

Open wed/sat 12-17 hrs.

Entrance is down
the stairs at nr. 2a

www.europeanmakers.nl

European Makers Gallery in Amsterdam bestaat al meer dan 13 jaar als platform voor hedendaags werk van buitenlandse en Nederlandse keramisten, o.a. van Rafael Perez, Marie Rancillac, Françoise Carrasco, Livio Lilli, Fanny Gensollen.

Kom naar onze galerie in het Amsterdamse Spiegelkwartier, vlak bij het Rijksmuseum! U bent van harte welkom op woe t/m za van 12-17 u en op afspraak.

Ons adres is: **Spiegelgracht 2a, Amsterdam**; email: galerie@europeanmakers.nl; tel.: 020 622 30 88.

Ook adverteren in de kleine K?
De eerste drie plaatsingen
gratis!
Neem **contact** op!

Witte Olifanten III BIRGIT SAUPE

17 juli - 12 september 2015

www.witteolifantenstadskanaal.nl

Watertoren Stadskanaal

Sponsor Pagina

Het boek Klei, kleurpigment & meer...

Geschreven door Netty Janssens

Het Nederlandse
keramiekboek met
vernieuwende technieken
en materialen.

↑ met
gratis shopper!

Bestellen: www.ceramiccolor.nl

BOEK INCL. MAATLEPELS EN GRATIS SHOPPER: € 45,-

Ook adverteren in de kleine K?
De eerste drie plaatsingen
gratis! Neem **contact** op!

HOEBOER
CURSUSSEN - WORKSHOPS - KINDERFEESTJES
KERAMIEK

Karin van de Walle figuratief werken 26 & 27 sep
Niek Hoogland slibdecoratie 31 okt & 1 nov
Jannie van der Wel werken met plakken 21 & 22 nov

Twee-daagse masterclasses door top-keramisten, najaar 2015.
Kijk voor informatie en inschrijven op de website of bel **06 248 238 39**.
Volg ons op facebook.com/hoeboerkeramiek

WWW.PHOEBOER.NL

Kleispul

klei gereedschappen
grondstoffen glazuren

www.kleispul.nl

Musselweg 119, Mussel (Z.O. Groningen)
tel. 06-47361076

KLEIACADEMIE.NL

Losse workshops.

* Hanteerbare mallen maken
en tien objecten afgieten, stoken en decoreren.

* Sieraden van porselein en steengoed

* Onder begeleiding kleine low-budget
gas/keramiekoven bouwen voor alle temperaturen.

steeds vierdagen aansluitend in dit najaar.

Kijk op
kleiacademie.nl

Internationale Keramiekmanifestatie MILSBEEK KERAMISTO 2015

Op zaterdag 19 en zondag 20 september 2015 is Keramisto er weer. Al lang een begrip in de keramiekwereld. En terecht, want er is veel te zien en te beleven. Keramisten uit heel Europa laten zien wat hun passie is: de creatie van uniek werk uit klei. Gedraaid, opgebouwd, geglazuurd. En gestookt in het atelier of buiten in grote houtovens. Of misschien wel op heel traditionele manieren, zoals in de veldovens.

Er is veel variatie in het werk van de meer dan honderd keramisten: servies, sculpturen, figuratief werk. Traditioneel en design. Met dit jaar een speciaal TheeMa: thee als verbindende factor.

En het is niet alleen de passie van de keramisten, het is vooral het plezier, dat de manifestatie uitstraalt, dat blijft. Het plezier van de organisatoren en deelnemers. En van de

Sponsor Pagina

bezoekers die niet alleen hun ogen kunnen uitkijken, maar ook zelf hun handen in de klei kunnen steken. Want op Keramisto kan dat. Activiteiten genoeg:

High Tea

Doe mee aan de ludieke verloting en maak kans op een traditionele high tea, waarbij u een door een van de deelnemers gemaakte theeset mee naar huis kunt nemen!

Potten draaien

Draai eens een echte pot. Onder vakkundige leiding. En win misschien een workshop potten draaien!

Theepot blazen

Wie blaast zo exact in de speciale theepot, dat het straaltje thee precies in het kopje terecht komt?

Video-Jockeys de Nerds

Er is niet alleen muziek op Keramisto, maar ook video. De Nerds, het groepje video-jockeys, draaien de meest gekke en hilarische filmpjes over klei, keramiek en andere kunsten op het grote scherm in de circustent.

Zelf een theepot ontwerpen

Wie ontwerpt de mooiste? Doe mee, teken een theepot en zie hoe de winnende tekeningen door de specialisten speels in klei uitgevoerd worden!

Keramisto vindt u op het recreatiegebied De Mookerplas, iets ten noorden van Milsbeek, aan de N271 (Nijmegen-Venlo). Klik [hier](#) voor het routekaartje. Gratis parkeren.

De manifestatie is open op zaterdag 19 en zondag 20 september 2015, van 10.00 tot 18.00 uur.

De entree kost € 5,- (tot 12 jaar gratis).

Meer informatie op www.keramisto.nl.

Voor de redactie: meer informatie en beeldmateriaal kunt u opvragen op info@keramisto.nl.

Foto's: Yna van der Meulen

Internationale keramiekmanifestatie KERAMISTO
MILSBEEK 19 -20 september 2015

Colofon

De kleine K

Dit onafhankelijke digitale keramiekmagazine is een initiatief van **Mels Boom**. Het biedt inspiratie en knowhow over keramiek. Voor amateurs en professionals. Onafhankelijk, met informatie waar u wat mee kunt.

Uitgever

Ceramic Inspirations
Montpalach, F-82140 Saint-Antonin Noble Val
<http://inspiratie.ceramic.nl> en deKleineK.nl,
inspiratie@ceramic.nl.

Publicatie

De kleine K verschijnt rond het begin van elke maand. Het aantal pagina's is variabel. Niet meer dan een derde van het aantal pagina's is gewijd aan advertenties.

Abonnementen

kunnen alleen online afgesloten worden. Aanmelden kan **hier**. Wijzigen en opzeggen kan via het adres onder in de mail, die bij aanmelding werd toegestuurd; u vindt het adres ook in de mail die elke maand het verschijnen van een nieuw nummer aankondigt. Abonnementen lopen van het eerste nummer na aanmelding tot en met het laatste nummer voor opzegging. Oude nummers kunnen gratis van de website gedownload worden.

Prijs

Dit magazine is gratis. Sponsorgelden en donaties houden het zo.

Adverteren

De tarieven zijn aantrekkelijk. Op de **tarievenkaart** vindt u ook informatie over aanleverspecificaties, kortingen en dergelijke. Verder informatie kunt u **aanvragen**. Door te adverteren sponsort u de kleine K en werkt u mee aan continuïteit.

Geïnspireerd?

Investeer in verrijking van de keramiekwereld en houd de kleine K gratis. Dat kan door te

sponsoren of te doneren. Sponsoren doet u door te adverteren. Doneren: elk bedrag is heel erg welkom. Het kan op giro 906949 (IBAN NL82INGB0000906949) t.n.v. mr. M.G.P.Boom.

Inhoud

Samenstelling en grafische vormgeving, teksten (tenzij anders aangegeven): Mels Boom. Foto-verantwoording: als door kunstenaars geleverd. Aan deze uitgave droegen bij: Doris Althaus, Elvira Groenewoud, Hein Janssen, Yna van der Meulen, Eva Ouden Ampsen, Ana Rosenzweig.

Kopij

Werk mee aan een volgende uitgave! Kopij kan, alleen in digitale vorm, altijd ingeleverd worden bij inspiratie@ceramic.nl. Beeldmateriaal moet van voldoende resolutie zijn (minstens 1500 x 2500 pixels, niet gecomprimeerd) en vrij van rechten. De inzender van tekst en beeldmateriaal vrijwaart de uitgever voor aanspraken van derden. Teksten en afbeeldingen kunnen bewerkt worden. De inzender krijgt daarvan bericht.

Het maken van keramiek is niet altijd zonder risico's; goede voorbereiding en kennis terzake is noodzakelijk. De informatie in deze uitgave is met zorg samengesteld, maar de samenstellers kunnen niet aansprakelijk gesteld worden voor de juistheid ervan.

© Alle rechten voorbehouden. Teksten en afbeeldingen in deze uitgave zijn beschermd tegen kopiëren. Het opheffen van deze bescherming is niet toegestaan. Printen voor eigen gebruik, kopiëren van de integrale uitgave en het doorgeven daarvan mogen wel.

[inspiratie website](#) | [contact](#) | [gratis abonnement](#)

[Download](#) verschenen nummers.

Bezoek [Facebookpagina](#) met actueel nieuws.

